

YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ İÇİN YAPILAN MERKEZİ YERLEŞTİRME SINAVLARINDA UYGULANAN TERCİH BELİRLEME SİSTEMİNİN DURUMU

Yrd. Doç. Dr. Nuray SERTER

Üniversitelere giriş için sınav yapma zorunluluğu

Ülkemizde, yükseköğrenime olan başvurunun giderek artması üzerine, yükseköğretim kurumlarının bir bölümü, 1960 yıllarından itibaren, sınavla öğrenci almak zorunda kalmışlardır.

Sınavla öğrenci almak zorunda kalan kurum sayısının giderek artması sonucunda ise, önceleri bir üniversite içinde başlatılan ve bazı fakülteleri kapsayan «merkezi giriş sınavları» uygulaması, sonradan genişletilerek, günümüzdeki tam merkeziyetçi yapısına kavuşturulmuştur. Buna göre, Silahlı Kuvvetler ve Emniyet Teşkilatı'na bağlı yükseköğretim kurumları dışında kalan Türkiye'deki tüm üniversitelerde öğrenim görmek isteyen adaylar, mutlaka, Yükseköğretim Kurulu'na bağlı Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından iki aşamalı olarak yapılan, öğrenci seçme ve yerleştirme (ÖSYS) sınavlarına girmek ve başarı elde etmek zorundadırlar.

Ülkemizde, üniversitelere giriş sisteminin bu şekilde dönüşmesinin ana sebepleri, şu şekilde kısaca özetlenebilir:

1) Yükseköğretim Kurumlarına başvuran öğrenci sayısı, bu kurumların kabul edebileceği sayıyı aşmıştır.

2) Adayların, çeşitli yükseköğretim kurumlarına ayrı ayrı başvurarak sınavlara katılması, onlara, zaman ve para açısından ağır yükler getirmeye başlamıştır.

3) Yükseköğretim kurumlarının ayrı ayrı ve klasik yöntemlerle öğrenci almak için yapacakları sınavlarda, objektif değerlendirme ölçüleri yeterince sağlanamayabilir.

4) Her kurumun ayrı ayrı giriş sınavı yapması, sınavlara girecek aday sayısındaki tekrarlar nedeniyle, bu sınavlar için kurumların yapacakları masrafların da tekrarına neden olur.

5) Ayrı ayrı yapılacak giriş sınavlarının tarihleri çakışabileceğinden, adaylar hak kayıplarına uğrayabilirler.

6) Birden fazla kurumun giriş sınavlarında başarılı olabilecek adaylar nedeniyle, çeşitli kereler yedek liste yayınlanması, yerleştirme güçlükleri doğurabilir.

Görüleceği gibi, yükseköğrenime olan başvurunun artması karşısında alınan önlemler ve giriş için uygulanan merkezi test sınavları sistemi, tamamen, aday öğrencilerin yararları göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Sistem, günümüze değin çeşitli içerik değişikliklerine uğramasına karşın, temel olarak benzer şekilde sürmektedir.

Giriş sınavlarının günümüzdeki uygulanma şekli

Öğrenci seçme ve yerleştirme sınavlarının ilki Öğrenci Seçme Sınavı'dır (ÖSS) ve temel amacı ikinci basamak sınavına girebilecek adayların seçimini yapmaktır. Bu sınav ayrıca, birinci basamak sınavına göre öğrenci alan bazı yükseköğretim programlarına öğrenci yerleştirmede de kullanılır.

Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) olarak adlandırılan ikinci basamak sınavının amacı ise, birinci basamak sınavını kazanan adayları tekrar değerlendirerek, kendilerini yükseköğretim programlarına yerleştirmektir.

Adaylar, yükseköğretim programlarına; sınav puanları, ortaöğretim başarı puanları, tercihleri ve yükseköğretim programlarının kontenjan ve koşulları göz önünde tutulmak suretiyle, bilgisayar değerlendirmeleri sonucunda yerleştirilir.

Merkezi yerleştirme için, sınavın yapıldığı yıla ait olan ÖSS ve ÖYS puanları geçerlidir. Daha önceki yıllara ait olan puanlar kul-

lanılmaz. Sadece, bir önceki yıl ÖSS den geçerli puan almış olan adaylar, bu puanlarını, doğrudan ÖYS ye girmek için kullanabilecekleri gibi, önkayıt ve yetenek sınavlarıyla öğrenci alan kurumlara başvurmak için de kullanabilirler.

ÖSS ve ÖYS sonuçlarına göre merkezi yerleştirme ile öğrenci alacak olan yükseköğretim programları, ayrı ayrı tablolar halinde öğrencilere bildirilir. Adaylar, bir tablodan 18'i geçmemek üzere ve tercih haklarına göre, ençok 24 tercih kullanabilirler.

Merkezi yerleştirme dışında, özel yetenek sınavları sonucunda öğrenci alan yükseköğretim programlarına ise, doğrudan başvurulur. Ancak yine de, başvuru için, o kurum tarafından belirlenmiş enaz bir ÖSS puanını almış olmak gerekmektedir. Bu programları kazanmak için, puan sıralamasının yanısıra, ilgili kurum tarafından yapılacak özel yetenek sınavlarında da başarılı olmak gereklidir.

Merkezi yerleştirme sonucu bir yükseköğretim programını kazanmış olan adaylar da dilerlerse, özel yetenek sınavları ile öğrenci alan programlara başvurabilirler.

Merkezi giriş sistemi içerisinde yaklaşık 1500 program mevcut. Bu programlardan 560'ına ÖSS sınavı sonucu ile girilebiliyor ki bunlar; a) İki yıllık meslek yüksekokulları, b) İki yıllık mesleki ve teknik eğitim programları ile c) Dört yıllık Açıköğretim programları'ndan oluşmakta.

ÖYS sonucunda girilebilen program sayısı ise 810.

115 programa, ÖSS sonuçlarına göre önkayıt ve özel yetenek sınavları ile öğrenci alınıyor.

Bir önceki yıl, 70 bin öğrenci ÖYS, 120 bin öğrenci ise ÖSS sonucunda adigeçen yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmiş. 120 bin öğrencinin 80 bini Açıköğretim programlarına kabul edilenler. Aynı sene, özel yetenek sınavları ile yükseköğretim programlarına kabul edilen öğrenci sayısı ise 4 bini geçiyor.

Toplam yerleştirme 200 bine yakın.

Sınavların getirdiği bazı sorunlar

Üniversitelere girebilmek için yapılan sınavlar, sadece, sınavlara girebilmek için bazı pratik çözümler getirmiştir. Bu arada,

yükseköğrenime kabul edilemeyen öğrenci sayılarındaki artışlar, devamlı bir şekilde sürmektedir ve bu yönde, henüz yeterli bir çözüme kavuşulmuş değildir. Ne, 1982-1983 öğretim yılından başlamak üzere Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi tarafından iş idaresi ve iktisat dallarında başlatılan uzaktan öğretim ve ne de, zaman zaman diğer kurumlardaki kapasite arttırmaları, üniversitelere giremeyen öğrenci sayılarındaki artış sorununu karşılayamamaktadır.

Belirli ve önceki bölümlerde kısaca açıklanmaya çalışılan yararlarının yanısıra, merkezi giriş sınavları, bu kez başka sorunların ortay çıkmasına yol açmıştır. Bu sorunlar şöyle özetlenebilir:

1) Üniversitelere girmek için başvuran öğrenci sayısının giderek artması karşısında oluşturulan merkezi giriş sınavlarının gerek pratik oluşu ve gerek çok az bir maddi külfeti gerektirmesi, bu sınavlara yapılan başvuruyu körüklemiş ve sınavlara giren aday sayısı giderek daha da artmıştır.

2) Sınavlar aşamasında 24'e varan sayıdaki program tercihi hakkı, öğrencileri bilinçli tercihlerden uzaklaştırmış, haklı olarak, onları, şans denemeye yönlendirmiştir. Bu tür tercihler sonucunda yapılan merkezi yerleştirmeler ise, bir yıl sonraki ayrılmaları ve sınav tekrarlarını beraberinde getirmiştir.

3) Yerleştirildikleri programları beğenmeyen, ya da gelişigüzel tercihler nedeniyle başarılı olamayan öğrencilerin bir yıl sonra program değiştirmeleri, ayrıldıkları kurumların üst sınıflarında, durdurulması hiçbirzaman olanaklı olmayan boşluklar meydana getirmiştir. Bu boşluklar, öğretim maliyetlerin açısından üniversitelere, dolayısıyla devlete çok pahalıya mal olmaktadır.

4) Merkezi giriş sınavlarından beklenen tarafsızlık, bu kez, başka türden kayırmalara yol açmıştır. Sonuçlar öyle göstermektedir ki, sınavlardaki başarı ortalamaları, değişmez bir biçimde, büyük ve gelişmiş iller ya da bu illerin gelişmiş orta öğretim kurumlarının yararına çalışmaktadır.

5) Üniversitelere giriş sınavlarında başarılı olan bir kısım öğrenci, yapılan çok sayıda tercih nedeniyle, son sıralarda kazandıkları programları bir sonraki sene terkederek, o programlara gerçekten girmek ve okumak isteyen daha düşük puanlı öğrencilerin üniversitelere girmelerine engel olmaktadır.

6) Yerleştirilen programlardan ayrılmalar, büyük illerden küçük illere; yüksek puan gerektiren kurumlardan daha düşük puanlılara; özel yetenek sınavıyla öğrenci alanlardan merkezi yerleştirme kabul edenlere doğru gidildikçe, artmaktadır.

Merkezi giriş sınavlarının, özetlenilmeye çalışılanlardan başka, büyük bir «özel dersaneler» endüstrisi yaratmış olduğu, dolaylı olarak da olsa «Anadolu Liselerine Giriş meselesini körüklediği, orta-öğretimdeki eğitimi çifte standarda bağladığı gibi, olumsuz sonuçları varsa da, burada üzerinde önemle durulacak aksaklık «tercihler» ve «yerleştirmeler» olacağı için, konunun daha fazla uzatılmasına gerek görülmemektedir.

Tercihlerin yapılma şekli üzerine bir öneri

Araştırmaların, her yıl önemli oranda bir öğrenci grubunun yer değiştirdiğini gösterdiğine göre, bu demektir ki, önemli sayıdaki bir kapasite, yükseköğretim kurumlarının üst sınıflarına boş olarak kaymaktadır. Dolayısıyla, pekçok yükseköğretim kurumu, gerçek işlevleri olan «eğitim verme» yerine, basamak taşı görevi yapıyor olabilir. Bu nedenle, özellikle bölgesel branşlarda eğitim vermeyi amaçlayan ve çoğu iki yıllık meslek yüksekokulu niteliğinde olan kuruluşlara yapılan yerleştirmeler ve ayrılmalar, bilimsel bir biçimde mutlaka araştırılmalıdır. Bunun sonucunda, gerçekçi olmayan yerleştirmeler nedeniyle olan ayrılmaların, bu kuruluşlarda gerçekten eğitim görme çabasında olan bölgesel adayların eğitime haklarını engellediği ortaya çıkabilir. Araştırmalar, çok sayıdaki yükseköğretim kuruluşuna yapılacak gerçek talebin, o kuruluşların arzlarının da altında olabileceğini gösterebilir. Bazı kuruluşlar sınavsız bile öğrenci kabul edebilirler.

Bütün bu konular mutlaka araştırılmalıdır.

Ayrıca, merkezi giriş sistemi içerisinde, kısa vadede alınabilecek bir kısım önlem de şu şekilde özetlenebilir:

1) Yükseköğretime aday olan öğrencilerden, belirli sayısal kısıtlamalarla, ilk önce «tercihleri» istenmelidir.

2) Bu tercihlerin, gerçekçi bir biçimde ve puan kaygısı olmadan yaptırılmış olması temin edilmelidir.

3) Yapılan tercihler ile programların kapasiteleri karşılaştırılmayı, programlar, tercih yoğunluklarına göre önceden belirlenmelidir.

4) Merkezi yerleştirmeye, sadece kendilerine aşırı talep olan programlar için gidilmelidir.

5) Kendilerine olan tercihlerin, kapasitelerine yakın olduğu kuruluşlar giriş sınavlarını kendileri yapmalıdır.

6) Kendilerine olan tercihlerin, kapasitelerine eşit olduğu kuruluşlar sınavsız öğrenci almalıdır.

7) Yapılacak tercihler sonucu ortaya çıkan duruma göre, öğrencilere, 4,5,6. nolu seçenektan sadece bir tanesi kullanılmalıdır.

8) Adı geçen üç seçenek sonucu herhangi bir programa kaydolmuş öğrenciye bir daha program değiştirme hakkı tanınmamalıdır.

Önerinin uygulanması sonucunda beklenebilecek yararlar

1) Merkezi giriş sistemi için önerilen değişiklik, herşeyin önce, ÖSYS için yapılacak başvuruları ve suni sayısal artışları geriletecektir. Aslında, yükseköğretimdeki kapasite darlığı gözönüne alınırsa, başvuruları arttırıcı değil geriletici önlemlerin bir an önce alınması da gereklidir.

2) Adayların yapacakları tercihler daha gerçekçi olacaktır.

3) Yerdeğiştırmeler sifıra inecektir.

4) Yer değiştirmeler ortadan kalkacağı için, üst sınıflarda, bu yüzden meydana gelen boşluklar olmayacaktır.

5) Yer değiştirme olanakları ortadan kalkınca, öğrenci başarılarının yükselmesi beklenebilir.

6) Yükseköğretimdeki programlar gerçekçi bir biçimde doldurulacağından, boşluklar olmayacak ve dolayısıyla, eğitim maliyetleri boşa gitmeyecektir.

7) Öğrenciler, kendi ölçülerinde ve yörelerindeki bir kuruluşta, yöresel bir dalda eğitim fırsatı elde etmiş olacaklardır.

Yararlanılan kaynaklar:

- Mihçiođlu, Cemal : Üniversiteye giriş ve liselerimiz, İkinci baskı, Ankara, 1979.
- _____ : Üniversiteye Girişin Yeniden Düzenlenmesi, Ankara, Ankara Üniv., Eğitim Fak., 1974.
- _____ : Eğitimde Yörelerearası Dengesizlik, Ankara, Ankara Üniv., SBF, 1980.
- ÖSYM. : 1988-89 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, ÖSYM Dökümantasyon Birimi, Ankara, 1989.
- _____ : 1989 Yükseköğretim Öğrenci Kontenjanları, ÖSYM Dökümantasyon Birimi, Ankara, 1989.
- Payashođlu, Arif : Tünkiye'de Yükseköğretim Kurumlarına Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi, ÖSYM Araştırma Geliştirme Birimi, Ankara, 1985.
- ÜSYM. : Yükseköğretime Geçişte Fırsat Eşitliği, ÜSYM Araştırma Geliştirme ve Proje Birimi, Ankara, 1979.
- _____ : Yükseköğretim Öğrencileriyle Yükseköğretim Çıkışlıların Yeniden Üniversitelerarası Seçme Sınavına Girmeleri Sorunu, Ankara, 1979.

Öncelikle yabancı dil derslerinde birden çok karelerden oluşan çizgi öyküler düzenlemek ve bu öykülerin bazı yerlerinde konuşma balonunu boş bırakarak öğrencinin olaya katılmasını sağlamak yararlı olacaktır. Ancak çizgi öykü türünden çalışmalar daha profesyonelce olmalıdır.

Bütün bunlar çalışılarak üstesinden gelinecek konulardır. Peşin peşin «ben bu işi beceremem» «benim yeteneğim yok» demek çok yanlıştır. Tüm eğitimciler bu çalışmayı yapmak zorundadırlar.

KAYNAKÇA

- Grünewald, Dietrich. **Karikatür im Unterricht**. Almanya: 1979.
- Jerak, Jeljka Matulina. Illustrationen im Unterricht. **TIP-Jugend Magazin**, 3/89 Almanya: August 1989.
- Topuz, Hıfzı. **İletişimde Karikatür ve Toplum**. Eskişehir: 1986.
- Variş, Fatma. **Eğitim Bilimine Giriş**. Ankara Ün. Basımevi, Ankara: 1978.
- Limmroth, Manfred. **Karikaturen Zeichnen**. Almanya: 1970.
- Sayar, İrfan. **Biz Karikatürü Nasıl Çiziyoruz**. İstanbul: 1989.